

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

УКРАЇНСЬКИЙ МОРФОЛОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

Заснований у 2003 році

Том 10

3

ДЗ "Луганський державний медичний університет" – 2012

Редакційна колегія:

Головний редактор – В.Г. КОВЕШНИКОВ (Луганськ)

О.Ю. БИБИК (Луганськ); Ю.М. ВОВК (Луганськ); Н.В. ДЄДУХ (Харків); В.К. ІВЧЕНКО (Луганськ); С.А. КАЩЕНКО (Луганськ); Р. KSIĄŻEK (Люблін, Польща); І.В. ЛОСКУТОВА (Луганськ); В.І. ЛУЗІН (відповідальний секретар, Луганськ); В.С. ПИКАЛЮК (Сімферополь); О.С. РЕШЕТНИКОВА (Луганськ); Б.П. РОМАНЮК (Луганськ); Л.Д. САВЕНКО (Луганськ); С.М. СМІРНОВ (Луганськ); Т.П. ТАНАНАКІНА (Луганськ); С.М. ФЄДЧЕНКО (Луганськ); Ю.Б. ЧАЙКОВСЬКИЙ (заст. головного редактора, Київ); В.П. ЯЦЕНКО (заст. головного редактора, Київ)

Редакційна рада:

І.В. БОБРИШЕВА (Луганськ); Ю.Г. БУРМАК (Луганськ); В.М. ВОЛОШИН (Луганськ); М.А. ВОЛОШИН (Запоріжжя); О.І. ЗІНЧЕНКО (Луганськ); Г.Д. КАЦІ (Луганськ); М.Ф. КОВТУН (Київ); В.М. ЛУПІР (Харків); О.Д. ЛУЦИК (Львів); О.А. ОРЛОВА (Луганськ); А.М. ПЕТРУНЯ (Луганськ); Н.М. САК (Харків); В.З. СІКОРА (Суми); О.П. ТИМОШЕНКО (Луганськ); Я.І. ФЕДОНЮК (Тернопіль); В.В. ФЛЕГОНТОВА (Луганськ); К.О. ФОМІНА (Луганськ); В.Т. ХОМІЧ (Київ); В.Г. ЧЕРКАСОВ (Київ); Л.І. ЧИСТОЛІНОВА (Луганськ)

Підписний індекс 90672

Зав. редакційно-видавничим відділом – Тишкевич О.А.

Технічний редактор – Смоленчук С.М.

Коректори: Шутов Є.Ю., Астраханцев Д.А.

Рекомендований до друку Вченою радою ДЗ “ЛугДМУ”, протокол № 9 від 06.09.2012 р. та Луганським відділенням Українського Товариства АГЕТ, протокол № 4 від 04.09.2012 р.

Підписано до друку: 07.09.2012 р.

Здано в набір: 10.09.2012 р.

Наклад 300 прим.

91045, м. Луганськ, кв. 50-річчя Оборони Луганська, 1г, ДЗ “Луганський державний медичний університет”

Тел./факс. (+380642) 532036

e-mail: UMorphA@ukr.net

Журнал зареєстрований Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України. Свідоцтво про реєстрацію КВ №7042.

Журнал є фаховим виданням для публікації основних результатів дисертаційних робіт у галузі медичних (Постанова президії ВАК України від 14 жовтня 2009 р. №1-05/4) і біологічних наук (Постанова президії ВАК України від 10 лютого 2010 р. №1-05/1)

Надруковано в типографії ТОВ „Віртуальна реальність”

УДК: 616-092.-12-057.87
© Глазков Е.О., 2012

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ Глазков Е.О.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Глазков Е.О. Дослідження порушень процесу адаптації іноземних студентів // Український морфологічний альманах. – 2012. – Том 10, № 3. – С. 25-27.

У статті визначені адаптаційні можливості організму іноземних студентів в процесі навчання у навчальному закладі та виявлені психологічні умови адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у ВНЗ. Дана порівняльна характеристика складових процесу адаптації студентів. Визначена необхідність дослідження проблеми адаптації та корекції дезадаптації в процесі навчання.

Ключові слова: адаптація, студенти, навчальна діяльність.

Глазков Э.А. Исследование нарушений процесса адаптации иностранных студентов // Украинский морфологический альманах. – 2012. – Том 10, № 3. – С. 25-27.

В статье определены адаптационные возможности организма иностранных студентов в процессе учёбы в учебном заведении и психологические условия адаптации студентов-первокурсников к условиям учёбы в ВУЗе. Дана сравнительная характеристика составляющих процесса адаптации студентов. Определена необходимость исследования проблемы адаптации и коррекции дезадаптации в процессе учёбы.

Ключевые слова: адаптация, студенты, учебная деятельность.

Glazkov E.A. Study of the adaptation process for foreign students // Український морфологічний альманах. – 2012. – Том 10, № 3. – С. 25-27.

In the article adaptation possibilities of organism of students are certain in the process of studies in educational establishment and found out the psychological terms of adaptation of students-freshmen to the terms of studies. Comparative description of constituents of process of adaptation of students is given. The necessity of research of problem of adaptation and correction of disadaptation is certain in the process of studies.

Key words: adaptation, students, educational activity.

Вступ. Адаптація студентів до умов вищої школи має фазний характер, обумовлений різноманітними (учбовими) та неспецифічними (поведінковими, побутовими та ін.) факторами. Процес адаптації студентів відображає складний, довготривалий процес і ставить високі вимоги до пластичності психіки та фізіологічних функцій організму молодих людей. Найбільш активні процеси адаптації до нових умов середовища та студентського життя відбуваються на перших курсах навчання, завдяки дії стресової ситуації на організм [1, 6, 9].

Більшість нервово-психічних і психосоматичних розладів, які виникають у студентів, є результатом порушення процесу адаптації до умов навчання і виражають нестійкість адаптивних механізмів в тривалих і короткочасних екстремальних ситуаціях [7].

Процес адаптації є інтеграцією впливів різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. При оцінці адаптаційних можливостей організму дітей особливе значення надається визначенню функціонального стану серцево-судинної системи, яка є маркером адаптаційних процесів і перша сигналізує про стани напруту і патології [10, 11].

Відомо, що загальний адаптаційний синдром, який виникає в організмі при різких відхиленнях середовища (зміна температури, фізичні і психічні травми, м'язові навантаження та ін.), розвивається у вигляді послідовних стадій [3, 4]. Функціональні показники роботи серцево-

судинної системи, як інтегративні критерії адаптаційних можливостей киснево-транспортної системи можливо розглядати, як видючі показники відображаючи рівновагу організму з середовищем [5, 11].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дана робота є фрагментом наукової теми «Методологія, теорія і практика формування культури здоров'я дітей, навчаючої молоді та дорослого населення», номер держ. реєстрації 0110U007020.

Метою роботи було вивчення адаптаційних можливостей організму іноземних студентів в процесі навчання.

Методи та об'єкт дослідження. В дослідженні використовували дані, які були отримані за результатами обстежень 60 підлітків віком 17-18 років, які були розділені на дві групи. Основна група сформована з іноземних студентів громадян – Туркменістану які навчаються в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, а контрольна з українських студентів першого року навчання. Дослідження проводилося на початку навчального семестру.

Оцінку адаптаційних можливостей серцево-судинної системи у студентів оцінювали за величиною адаптаційного потенціалу, розрахованого за допомогою традиційної методики Баєвського Р.М. [2]. Рівень фізичного стану організму визначали за методикою Пирогової Є.А. [10]. Оцінку адаптаційних можливостей особистості проводили за багаторівневим осо-

бистісним опитувальником «Адаптивність» (МАО-АМ) розробленим А.Г. Маклаковим і С.В. Чермяніним, який призначений для оцінки адаптаційних можливостей особистості з урахуванням соціально-психологічних та деяких психофізіологічних характеристик, що відображають узагальнені особливості нервово-психічного і соціального розвитку.

Результати дослідження та їх обговорення. Функціональні показники роботи серцево-судинної системи, як інтегративні критерії адаптаційних можливостей киснево-транспортної системи можливо розглядати, як видючі показники відображаючи рівновагу організму з середовищем [3].

За результатами співставлень адаптаційного показника (АПБ) серцево-судинної системи основної та контрольної груп нами виявлені кількісні статистично достовірні відмінності (рис. 1). Показник адаптаційного потенціалу серцево-судинної системи в основній групі становив $2,17 \pm 0,04$ ($p \leq 0,05$) і був достовірно вищим аналогічного показника контрольної групи у 1,1 рази. За шкалою оцінки адаптаційного потенціалу виявлена задовільна адаптація в 60 % обстежуваних основної групи (18 осіб) проти 70 % обстежуваних контрольної групи (21 особа). Напруження механізмів адаптації спостерігалось в 40 % обстежуваних групи іноземних студентів (12 осіб) проти 30 % випадків у контрольній групі (9 осіб).

Оцінка загальних адаптаційних резервів організму за показниками рівня фізичного стану організму (РФС) в основній та контрольних групах вказує на достовірні відмінності. Виявлено, що в контрольній групі показник РФС становив $0,67 \pm 0,01$ у.о., і був достовірно вищим показника основної групи у 1,1 рази ($\leq 0,01$).

Таблиця 1. Показники адаптаційних можливостей особистості ($M \pm m$)

Показники рівня розвитку якостей	Нервово-психічна стійкість (НПС)		Комунікативний потенціал (КП)		Моральна нормативність (МН)	
	основна	контрольна	основна	контрольна	основна	контрольна
Нище середнього	$40,05 \pm 0,5$ 67 %	$38,17 \pm 1,4$ 40 %	$14,1 \pm 0,51$ 33 %	$5,0 \pm 0,4$ 20 %	$15,87 \pm 0,91$ 50 %	$14,92 \pm 1,04$ 40 %
Кількість осіб в групі	20	12	10	6	15	12
Вище середнього	$21,5 \pm 1,9$ 33 %	$20,72 \pm 1,16$ 60 %	$5,25 \pm 0,22$ 67 %	$13,54 \pm 0,62$ 80 %	$4,93 \pm 0,31$ 50 %	$4,5 \pm 0,37$ 60 %
Кількість осіб в групі	10	18	20	24	15	18

Результатами дослідження встановлено достовірні відмінності в показниках особистісного адаптаційного потенціалу основної та контрольної груп $51,9 \pm 1,47$ та $46,8 \pm 2,27$ ($p \leq 0,05$) відповідно. Величина зазначеного показника в групі високої і нормальної адаптації становила $27,6 \pm 0,57$ (17 %) 5-студентів основної групи та $27,83 \pm 0,52$ (20 %), 6-студентів контрольної групи. Показники задовільної та низької адаптації основної групи становили $41,29 \pm 1,73$ (23 %) та $57,78 \pm 0,91$ (60 %), 7 і 18-осіб відповідно. Рівень

Величина зазначеного показника в контрольній групі за прийнятою шкалою оцінок характеризувалася як вища за середні показники, а в основній групі як середня.

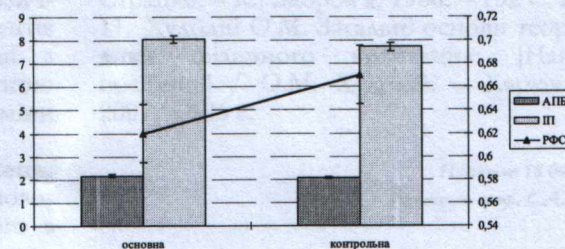

Рис. 1. Функціональні показники, рівень фізичної працездатності та індекс фізичної працездатності

За результатами дослідження індекса рівня загальної фізичної працездатності організму (ІП, у.о.) основної та контрольних груп достовірних відмінностей не виявлено. Показники ІП в досліджуваних групах за шкалою оцінки характеризувалися як середні.

Оцінку адаптаційних можливостей особистості проводили за багаторівневим особистісним опитувальником «Адаптивність» (МАО-АМ). В основу методики покладено уявлення про адаптацію, як про безперервний процес активного пристосування людини до постійно мінливих умов соціального середовища і професійної діяльності, отримані результати дослідження приведені у таблиці 1. Показники особистісного адаптаційного потенціалу (ОАП) розраховували за формулою: $ОАП = НПС + КП + МН$ та оцінювали, за прийнятою шкалою оцінок.

задовільної та низької адаптації контрольної групи складав $42,44 \pm 1,53$ (30 %) та $57,0 \pm 0,81$ (50 %), 9 і 15-осіб відповідно.

Висновки: Таким чином, встановлено що проблему процесу адаптації відчувають 60 % всіх першокурсників і лише 40 % іноземних студентів мають високі та нормальні показники адаптації. Результатами дослідження встановлено, що адаптаційні можливості та загальні показники рівня фізичного стану організму українських студентів перевищують відповідні пока-

знижки студентів – громадян Туркменистану.

Таким чином, результати дослідження вказують на те, що в процесі навчання між показниками, які характеризують функціональний стан серцево-судинної системи, рівень фізичного стану організму іноземних студентів відбуваються певні зміни, що пов'язані з навчальним навантаженням та неадекватною адаптаційною реакцією організму на зміни навколишнього середовища.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження адаптації є актуальним науково-практичним завданням від вирішення якого в значній мірі залежить підвищення ефективності діяльності, а також збереження та зміцнення психосоматичного здоров'я студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адаптация первокурсников: проблемы и тенденции / Л.Н. Боронина, Ю.Р. Вишнеvский, Я.В. Дидковская и др. // Университетское управление: практика и анализ. – 2001. – № 4(19). С. 87-94.
2. Баевский Р.М. Прогнозирование состояний на грани нормы и патологии / Р.М. Баевский. – М.: Медицина, 1979. – 298 с.
3. Битко С.Н. Особенности адаптации к физической нагрузке у баскетболистов при пролонгированном воздействии эфирного масла лаванды (ЭМЛ) / С.Н. Битко, В.Г. Окипняк // Материалы международной научно-практической конференции [«Олимпийский спорт, физическая культура, здоровье нации в современных условиях»], (Луганск, 11-13 мая 2004 г.). – Луганск. – 2004. – С. 231-235.
4. Высочин Ю.В. Современные представления о физиологических механизмах срочной адаптации организма спортсменов к воздействиям физических нагрузок / Ю.В. Высочин, Ю.П. Денисенко // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 7. – С. 2-6.
5. Волков Н.И. Закономерности развития биохимической адаптации и принципы / Н.И. Волков // Биохимия мышечной деятельности – К.: Олимпийская литература, 2000. – 430 с.
6. Иванова М.А. Социально-психологическая адаптация иностранных студентов первого года обучения в вузе / М.А. Иванова, Н.А. Титкова – СПб., 1993. – 135 с.
7. Ляхова І. Використання системного аналізу процесу адаптації студентів-першокурсників / І. Ляхова, О. Учитель // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 61-63.
8. Макаренко Н. В. Связь индивидуальных психофизиологических свойств с успешностью обучения в вузе / Н. В. Макаренко, В. И. Вороновская, В. М. Панченко // Психологический журнал. – 1991. – Т.12. – № 6. – С. 98-104.
9. Монахова Л. Ю. Адаптация студентов к процессу обучения в высшей школе / Л. Ю. Монахова // Современные адаптивные системы образования взрослых: [Сб.] / Ин-т образо-

вания взрослых. – СПб., 2002. – С. 126-130.

10. Пирогова Е.А. Влияние физических упражнений на работоспособность и здоровье человека / Е.А. Пирогова, Л.Я. Ивашенко, Н.П. Страпко. – К.: Здоров'я, 1986. – 152 с.: ил.

11. Худолій О.М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: [Навчальний посібник] / О.М. Худолій. – Харків: «ОВС», 2007. – 186 с.

Надійшла 18.06.2012 р.

Рецензент: проф. С.А.Кащенко